

значна чисельність авторського колективу, різноманітність поглядів авторів на окремі явища, висвітлювані у виданні, співпраця редакторів з авторами, опосередкована робочою групою замовника, — усе це значно бюрократизує процес підготовки видання, створює архів листів і рішень замовника щодо редакційної політики видання. У такому випадку один з редакторів слідкує за архівом редактованого видання, утримує його в такому стані, щоби можна було легко віднайти потрібний документ у випадку виникнення якогось питання, пов'язаного з політикою редагування. І, по-п'яте, стислість стилю енциклопедичних статей робить можливою помилку у викладі їх змісту при літературному редагуванні. Кілька редакторів при почерговому редагуванні статті здатні змінити викладені в ній думки. Через це редактор потребує мати у своєму розпорядженні оригінал тексту, наданого автором, з яким він буде звіряти редактований текст — чи не вкралася помилка, що змінила суть написаного автором.

УДК 655.5

І. М. Лисенко

Видавництво «Наукова думка» НАН України

ОСОБЛИВОСТІ СЛОВНИКА РЕГІОНАЛЬНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЙ. З ДОСВІДУ УКЛАДАННЯ «ВАЛКІВСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ»

Обґрунтовується історія створення «Валківської енциклопедії». Акцентовується увага на особливостях регіональних енциклопедій.

History of creation of the «Valcivscoi encyclopaedia» is grounded. Attention on the features of regional encyclopaedias is accented.

Регіональні енциклопедії — нове явище в нашій енциклопедичній літературі, яке було започатковане в незалежній Україні. На жаль, в Радянському Союзі такі видання не практикувалися.

«Валківська енциклопедія» це видання районного масштабу, яке висвітлює все, що стосується Валківського району Харківської області.

Протягом 1994–1997 рр. здійснювалися власними коштами автора кілька експедицій, які допомогли у підборі матеріалу. У 1999 р. рукопис було завершено, а в 2000 р. у видавництві «Рада» вийшло друком регіональне енциклопедичне видання — «Валківська енциклопедія».

У ній були дотримані всі принципи енциклопедичного мистецтва. Але досвід роботи в процесі створення видання засвідчив, що в таких енциклопедіях мають бути відхилення, які свідчать про особливість саме регіональних енциклопедій, чого ніяк не можна уникнути.

1. Історичні будинки. Мова йде про будинки, які цікаві або своєю архітектурою, або історією. Причому в енциклопедії представлені навіть ті будинки, які в силу обставин було знищено чи знесено. Насамперед це ті, які належали

панівному класові, а після націоналізації використовувалися радянською владою для всіляких потреб. Ці будинки цікаві ще й тим, що в них свого часу жили чи тимчасово перебували видатні діячі української культури (Г. Сковорода, П. Гулак-Артемівський, Петро Панч, В. Минко), містилися різні культурно-освітні організації. Подавалась історія будинку, його архітектурний опис тощо.

2. Приватні архіви, колекції, бібліотеки. Отже, автор намагався представити приватні колекції рукописів, картин, скульптур, причому незалежно від місця їх зберігання, головне, щоб природа чи походження цих творів була пов'язана з Валківським краєм. Чимало уваги приділялося приватним бібліотекам (бібліотеки Д. Іванова, Петра Панча, В. Минка, О. Коржа та ін.), колекції картин місцевих художників, а також скульпторів (наприклад, колекція скульптур А. Дарягана у США, чи колекції рукописів Валківського краєзнавчого музею, приватні архіви). Окремо виділені також фотоколекції перших фотографів рідного краю.

3. Пам'ятки природи. Це дерева-велетні, що досягають віку 200–300 років. Їх у районі не більше десяти, але вони становлять інтерес не лише для біолога, але й для історика. Подавався докладний опис дерева.

4. Пам'ятники, пам'ятні знаки, обеліски. Усі вони засвідчують історію рідного краю (пам'ятники П. Габовському, герою Першої світової війни К. Певному, радянським воїнам та ін.).

5. Видатні діячі минулого. Мова йде про видатних діячів історії та культури, діяльність яких була пов'язана з Валківщиною (П. Куліш, С. Васильківський, Г. Сковорода, К. Гордієнко, Д. Багалій, В. Ступницький). Біографічні відомості про них подаються лаконічно, а матеріал про їхні контакти з Валківським краєм — докладно.

6. Музичні організації. Це хори, ансамблі, квартети, драматичні гуртки. Чимало в цих матеріалах було нового. Наприклад, тривалий час ми не знали про долю Валківського народного хору ім. Лисенка, який у 1922 р. був повністю репресований. Цікаво, що серед репресованих був і нікому тоді ще невідомий як письменник — Петро Панч. Від розстрілу його тоді врятував товариш, з яким разом воював під час громадянської війни (займав тоді високий пост у Харкові).

7. Місцеві діячі. В енциклопедії певне місце відведено й місцевим діячам культури, народного господарства, освіти. Справжнім відкриттям для земляків стала діяльність О. Т. Губського, місцевого діяча освіти, агротехніки, мемуариста. Це він перший заснував на Валківщині метеорологічну станцію, виводив кращі сорти озимих, залишив нам свою працю «Автобіографія», яка дає чимало цікавих фактів з історії, культури та народного господарства краю.

8. Історичні праці. Чимало місця в енциклопедії відведено всіляким історичним документам (наприклад, «Описание Валковского края»), етнографічним роботам («Черемушнянське весілля»), фольклористичним збірникам («Пісні Валківського краю»), місцевим літописам тощо.

9. Краєзнавчі праці. Це, зокрема, краєзнавчі книги про історію міста Валок, сіл Черемушна, Високопілля, Сніжків, Огульці (причому частина з них — це рукописні матеріали, які становлять інтерес).

10. Неіснуючі об'єкти. Автор вирішив включити до енциклопедії і неіснуючі об'єкти (зниклі поселення, будинки, церкви тощо), які свідчать про історію краю і не повинні зникнути з людської пам'яті.

11. Районні з'їзди, олімпіади, конференції. Переважна більшість з них представлена у виданні, незважаючи на ідеологічний аспект. Автор намагався відобразити історію такою, якою вона була.

12. Політичні діячі, антирадянські повстання, правозахисники. Земляки вперше з енциклопедії дізналися про антирадянські повстання та їх керівників, правозахисників, опозиціонерів, про репресії 1930–1950-х рр. та їх наслідки.

13. Голодомори. Усі три голодомори, які пройшли Валківщиною, відображені в енциклопедії. І хоча точних архівних відомостей про них досі ще немає, однак загальна картина цього явища відображена.

14. Репресоване селянство. Представлені в книзі біографічні відомості про заможних селян, які були розкуркулені, вислані за межі краю, загинули на Соловках чи Сибіру.

15. Поміщики, купці, підприємці. Зібрати матеріал про них було найважче, але чимало все ж таки зібрано, висвітлено та показано їхню позитивну роль у заснуванні шкіл, підприємств.

16. Відкриття. В енциклопедії є деякі відкриття. Наприклад, досі було відомо, що всі 28 героїв-панфіловців героїчно загинули. Однак виявилось, що один з них — Іван Добробабін (уродженець краю) чудом врятувався, але пізніше був репресований, відбув заслання, все життя добивався реабілітації, але так і помер, не будучи реабілітованим.

Звісно, про всі особливості не скажеш, але вони наявні у «Валківській енциклопедії». Очевидно, це й різнить регіональну енциклопедію від сучасних енциклопедичних видань.

УДК 655.254.22

Л. О. Івасенко

Українська академія друкарства

СУЧАСНА МОНОГРАФІЯ З ГУМАНІТАРНИХ НАУК: РЕДАКТОРСЬКИЙ ПОГЛЯД НА АВТОРСЬКИЙ ТЕКСТ

Аналізуються наукові видання, зокрема, дисертація та монографія. Подається статистика захисту дисертаційних праць. Наголошується на недоліках щодо стилю викладу, якості змісту та оформлення і пропонуються шляхи їх виправлення.

Scientific editions, in particular, dissertation and monograph, are analysed. Statistics are given to defence of dissertation labours. It is marked on failing in relation to style of exposition, quality of maintenance and registration and the ways of their correction are offered.

Загальновідомо, що гуманітарні науки — це галузь знання, що стосується людини та її культури, звернена до людської особистості, її прав та інтересів. Гуманітарні науки (а саме історія, філологія, педагогіка) синтезують у собі